

DOI: 10.31548/hspedagog14(4).2023.30-41

УДК 37.013.3:07

НА ШЛЯХУ ДО ПОБУДОВИ ТЕОРІЇ МЕДІАОСВІТИ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД**ВОЗНЮК О. В.**, доктор педагогічних наук, доцент*Житомирський державний університет імені Івана Франка**E-mail: alexvoz@ukr.net*

ORCID ID: 0000-0002-4458-2386

КУБІЦЬКИЙ С. О., кандидат педагогічних наук, професор*Національний університет біоресурсів і природокористування України**E-mail: kubitskiy@ukr.net*

ORCID ID: 0000-0002-7691-8606

Анотація. Розглядаються питання щодо побудови теорії медіаосвіти у контексті системного підходу. Визначається надзвичайна актуальність і пріоритетність медіаосвіти у світі та Україні: експоненційне зростання інформації в сучасному світі, коли інформація постає універсальною й фундаментальною категорією, а також має місце високі темпи споживання медіа продукції, надзвичайна насиченість людського суспільства розмаїтими засобами масової інформації, що приводить до актуалізації духовно-ідеологічної складової медіа впливу на свідомість людини, у тому числі з маніпулятивною метою; зростає необхідність поширення в науково-освітній сфері науки про медіа; надзвичайно високі темпи розвитку сучасних технологій та поширення медіапродукції виявляє феномен «напіврозпаду компетенцій сучасного фахівця». За таких умов неабиякого значення набуває розробка теорії медіаосвіти, яка розглядається у контексті таких теорій, як критико-формування, медіапотреба, семіотична, культурологічно-естетична, ін'єкційна, індокринальна, практична. Для досягнення мети нашого дослідження використовувався як філософський принцип єдності світу, що постає методологічним підґрунтям вивчення медіафеноменів, як метод теоретичного аналізу проблемного поля дослідження, так і загальна теорія систем, що дозволило узагальнити та поглибити деякі теоретико-методологічні аспекти медіаосвіти, сповнити їх новим змістом. У контексті загальної теорії систем авторами побудована модель школи як суспільного інституту, модель людини як предмету психології, психологічна структура особистості відповідно до загальної теорії систем, що дозволило на основі смислових елементів загальної теорії систем провести системну кореляцію теорій медіаосвіти, деяких педагогічних феноменів.

Ключові слова: теорія медіаосвіти, експоненційне зростання інформації; філософський принцип єдності світу, загальна теорія систем, модель школи як суспільного інституту.

Актуальність (Introduction). Постановка проблеми. Процеси глобалізації у світовій цивілізації значно збагачують процеси цифровізації сучасного суспільства, а також суттєво зміцнюють «четверту владу» (англ. «The Fourth Estate»), яка асоціюється із засобами масової інформації як наріжного явища людства, що зазнає докорінних змін в епоху інформаційної революції. В умо-

вах цифровізації та віртуалізації багатьох сфер нашого суспільства засоби масової інформації поширюють свій вплив на освітні системи України та світу, що втілюється у стрімкому розвитку медіаосвіти, яка залучає дедалі більше наукової уваги освітян. У зв'язку з інформаційним бумом, високою насиченістю медіапростору віртуальними явищами, спостерігається значний розвиток цифрових та медіаосвітніх навичок у

© Вознюк О. В., Кубіцький С. О.

HUMANITARIAN STUDIOS: PEDAGOGICS, PSYCHOLOGY, PHILOSOPHY Vol 14(4) 2023

дітей та молоді. При цьому більшість молоді використовують Інтернет як у дозвілля, так і в освітній, професійній, громадській діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. (Analysis of recent researches and publications). У зв'язку з цим великого значення набувають теоретико-методологічні праці у сфері медіаосвіти, які стосуються розробки всеосяжної теорії медіаосвіти, на що спрямовані праці зарубіжних – Д. Бакінгем, (D. Buckingham), Т. Джолс (T. Jolls), Л. Мастерман (L. Masterman), У. Поттер (W. Potter), Дж. Піетте (J. Piette), Л. Гіроукс (L. Giroux), Дж. Пангенте, (J. Pungente), Е. Харт, Р. Хоббс (R. Hobbs); Е. Томан (E. Thoman), Н. Хомський (N. Chomsky), С. Уїлсон (C. Wilson) та ін. [13; 16-21] – та українських (О. Баришполець, О. Волошенко, Г. Головченко, В. Іванов, О. Карпенко, І. Колеснікова, Л. Кульчинська, Г. Мироненко, Л. Найдьонова, Г. Онкович, Б. Потятинник, Н. Приходькіна та ін. [1; 6; 7-9; 12; 13; 15]) науковців, які зазначають надзвичайну актуальність і пріоритетність медіаосвіти у світі та Україні [16, р. 2; 3; 4]:

1. Експоненційним чином активізуються інформаційні процеси у сучасному світі, коли кількість інформації, що виробляється людством, подвоюється кожні 7-8 місяців (у минулому столітті цей процес тривав багато років). Це, у свою чергу, призвело до освітньо-професійного феномену, що отримав назву «напіврозпад компетенцій сучасного фахівця», коли через лавиноподібне зростання науково-технологічної інформації знання, отримані фахівцями у закладах освіти, застарівають через 5-10 років.

2. Неабиякого значення набуває принцип інформаційності сучасного світу, відповідно до якого інформація постає універсальною й фундаментальною категорією, коли науковці починають аналізувати світ у контексті двох

фундаментальних основ – матерії і інформації. Відтак, можна говорити про актуалізації інформаційної революції та становлення інформаційного суспільства (суспільства знань), основним продуктом якого є різнобічна інформація, у тому числі у сфері медіа.

3. За таких умов спостерігається високий темп споживання медіа продукції і надзвичайна насиченість людського суспільства різнобічними засобами масової інформації. У цьому зв'язку можна говорити й про стрімке зростання медіаінформації, її поширення у контексті як різних верств населення, так і сфері різних інформаційних джерел. Відтак, спостерігається потужна експансія медіа інформації як в основні демократичні процеси, так і у процеси соціально-економічні та соціально-політичні.

4. Важливою постає духовно-ідеологічна складова медіа впливу на індивідуальну та масову свідомість, у тому числі з маніпулятивною метою за допомогою розвитку та посилення механізмів управління медіа інформацією.

5. Спостерігається підвищення значущості медіа комунікації у всіх галузях суспільства, у тому числі у сфері міжособистісної взаємодії. За таких умов зростають процеси приватизації/монополізації інформації на національному та міжнародному рівнях, зростає роль медіа інформації у контексті сучасних глобалізаційних процесів, коли медіа перетворюється на наріжний чинник останніх.

6. Для наукового світу інформаційна складова наукової діяльності є наріжною складовою творчого пошуку, наукового дослідження, у тому числі у прикладному, технологічному, освітньому аспектах.

7. Зростає необхідність поширення в науково-освітній сфері науки про медіа, яка у контексті освіти набуває якості медіаосвіти – новітнього напрямку педагогіки, що виявляє як практичний, так і теоретико-методологічний обрій.

© Вознюк О. В., Кубіцький С. О.

У зв'язку з цим великого значення набуває розробка теорії медіаосвіти, яку доцільно розбудовувати на основі системного підходу як найбільш ефективного засобу аналізу феноменів світу.

Мета (Purpose) статті. Аналіз основних аспектів розвитку теорії медіаосвіти у контексті загальної теорії систем.

Методи дослідження (Methods).

Для досягнення мети використовується філософський принцип єдності світу як методологічне підґрунтя дослідження; застосовується метод теоретичного аналізу проблемного поля дослідження, а також загальна теорія систем, якій підкорюються всі системні утворення світу, що дозволило узагальнити та поглибити теоретико-методологічні аспекти медіаосвіти.

Виклад основного матеріалу.

Концептуальні аспекти медіаосвіти в її основах в історичному аспекті розроблені Л. Мастерманом та М. Ліпманом [11; 16]. Основою теорії медіаосвіти постають її принципи, сформульовані українськими науковцями на основі розроблених зарубіжними науковцями принципів, серед яких головними постають особистісний соціально-психологічний підхід, перманентне оновлення змісту медіаосвіти, пріоритет національних, суспільних, загальнолюдських морально-етичних цінностей, громадянська спрямованість і патріотизм, естетична наснаженість у контексті медіаосвіти, продуктивна мотивація учасників освітнього/медіаосвітнього процесу. Кожен з принципів певною мірою реалізується в основних положеннях теорій медіаосвіти, серед яких можна диференціювати такі основні теорії [1, с. 286-293; 8; 13; 14; 18-21]:

1. *Ін'єкційна теорія медіаосвіти*, яку характеризують як «протекціоністську» (запобіжний засіб щодо негативного впливу медіа продукції), як «концепцією цивільного захисту» (засіб захисту від негативного впливу медіа), як «теорією культурних цінностей» (коли

негативний вплив медіа нівелюється загальнолюдськими цінностями, що впливають із цінностей класичної спадщини). Прибічники та розробники зазначеної теорії вважають, що засоби медіа здійснюють значний вплив (переважно негативний) на розмаїту аудиторію. Відповідно, головна мета медіаосвіти полягає у стабілізації негативного ефекту від надмірного занурення головним чином дитячої і молодіжної аудиторії світом медіа. За таких умов, педагоги мають допомогти учасниками освітнього процесу відчути різницю між реальним світом і медіатекстом через розкриття шкідливого медіа впливу. Зазначена теорія народжувалася у США, починаючи з 1930-х-1940-х років, коли педагоги розуміли медіа як певного «агента культурної деградації» нації. У 90-х роках минулого століття *ін'єкційна теорія медіаосвіти* певним чином підтримується й розробляється утвореною під егідою ЮНЕСКО Міжнародною палатою «Діти і насильство на екрані», яка досліджує негативний вплив медіа на юнаків та дівчат. Зазначена організація співпрацює з медіапедагогами, видає спеціальні журнали, організовує міжнародні наукові форуми тощо. Однак, прихильники зазначеної теорії добре розуміють й потребу в розвитку медіаосвіти, яка має орієнтуватися на формування в суб'єктів освітнього процесу критично-творчого мислення.

2. *Теорія медіаосвіти як джерела задоволення медіа потреб різних верств населення*, що орієнтується на «споживання і задоволення» у сфері медіа та впливає з древнього принципу існування соціумів – «видовищ та хліба». Тут вплив медіа на аудиторію вважається обмеженим, а учні і студенти мають можливість самостійно обирати й адекватно оцінювати медіапродукти відповідно до потреб і духовних запитів. За таких умов мета медіаосвіти полягає у допомозі учасниками освітнього процесу отримати з медіа макси-

© Вознюк О. В., Кубіцький С. О.

мум користі у контексті задоволення потреб в новій інформації та нових враженнях.

3. *Практична теорія медіаосвіти*, чи «медіаосвіта як таблиця множення», базується на положенні, відповідно до якого учнівська молодь має вмінти працювати з медіа пристроями так само добре, як і знати таблицю множення. За таких умов вплив (позитивний чи негативний) медіа продукції на учнівську аудиторію є доволі обмеженим, коли головним моментом постає формування в учнів умінь практичного характеру користуватися медіа пристроями як для їх споживання, так і для створення власних неповторних медіатекстів. У контексті зазначеної теорії останнє постає позитивним аспектом, у той час як певним недоліком постає обмежене розуміння медіапрактики тільки як оперування медіапристроями поза широкого поля соціальної практики та соціального впливу, що досягаються на основі медіапродукції.

4. *Теорія медіаосвіти як засобу формування критичного мислення та захисту людей від маніпулятивного впливу*. У цьому контексті важливим є виокремлення поняття «медіаінформаційна грамотність» (Laws of Media and Information Literacy), яка, відповідно до діяльності ЮНЕСКО, виявляє такі суттєві положення [14], що постають імперативами формування критичного мислення: джерела інформації (різномісна інформація, процеси комунікації, засоби інформації, такі як бібліотеки, медіа, технології, Інтернет, слід використовувати критичним чином, оскільки жодне з цих джерел не слід вважати головним, а інформаційні повідомлення не завжди є нейтральними, та неупередженими; за таких умов кожна людина є творцем інформації (знань) та виявляє повне право на доступ до інформації, як і право до самоствердження та самовираження; за Дж. Пандженте (J. Pungente), *медіа* продукти утворю-

ють сконструйовану реальність, а споживачі/отримувачі медіаінформації в змозі інтерпретувати її смисл, тим більше, що медіа інформація виражає ціннісно-ідеологічний аспект суспільної реальності, виконуючи соціально-політичні функції [18; 19, р. 6-7].

5. *Марксистсько-індокринальна теорія медіаосвіти*, передбачає ситуацію, коли засоби масової інформації в змозі маніпулювати індивідуальною та масовою свідомістю на користь певних соціальних угруповань. За таких умов дитяча аудиторія постає вкрай вразливою, а основна стратегія навчання молодих людей зводиться до досягнення соціально-політичних та соціально-економічних аспектів медіапродукції, до аналізу певних суперечностей, що виявляють ці аспекти з точки зору певного політичного класу.

6. *Семіотична теорія медіаосвіти*, що у певному розумінні є протилежністю марксистсько-індокринальної теорії, акцентує увагу на проблемі медіа мови, залишаючи поза увагою соціально-політичний зміст медіатекстів. Зазначена теорія базується на прагненні медіазасобів приховати семіотичний зміст своїх текстів. При цьому дитяча аудиторія дещо пасивна щодо покликання медіатекстів. За таких умов головна мета медіаосвіти полягає у допомозі вірно читати медіатексти, у тому числі у формуванні вміння декодування медіатексту, адекватного опису його змісту, аналізу особливостей його мови.

7. *Культурологічна теорія медіаосвіти* враховує положення, відповідно до якого ЗМІ певним чином інтерпретують дійсність, коли споживачі медіа продукцію занурені діалог з медіа текстами, вкладаючи різні змісти у ці тексти. За таких умов головною метою медіаосвіти є допомога учасникам медіаосвітнього процесу зрозуміти значення медіа як засобів збагачення знань та розширення обрію сприйняття дійсності людьми. Змістом медіаосвіти постає діяльність педагогів щодо формування в

учнів оцінно-критичного мислення у контексті аналізу медіатекстів. У сферу зазначеної теорії потрапляє й *естетична теорія* медіаосвіти, відповідно до якої головна мета останньої полягає в допомозі зрозуміти закони і мову мистецько-художнього спектра інформації, формувати естетичне сприйняття медіатекстів. Тут можна говорити про необхідність вивчення як мови медіа культури, так і світу митця, також і історію медіакультури. За таких умов педагоги мають навчити школярів критичному аналізу художніх творів медіа продукції, їх інтерпретації під кутом зору критичного мислення та художнього сприйняття дійсності.

Зазначені теорії (аспекти теорії) медіаосвіти можуть бути проаналізовані і систематизовані відповідно до загальної теорії систем, яка спирається на

закон системних перебудов, відповідно до якого будь-який об'єкт як системна сутність перебудовується завдяки семи способами: шляхом зміни трьох базових характеристик світу – **кількості, якості, відносин** між елементами або одним з можливих з'єднань цих ознак (ізомерій). Якщо представлені ознаки позначити як *A (якість), B (відношення), C (кількість)*, тоді одержимо чотири додаткові з'єднання: *AB, AC, BC, ABC*. Отже, всього є сім способів формування систем (яким підкорюються всі системні утворення світу): *A, B, C, AB, AC, BC, ABC*. У графічному вигляді ця процедура реалізує універсальну системну базу системних утворень Всесвіту.

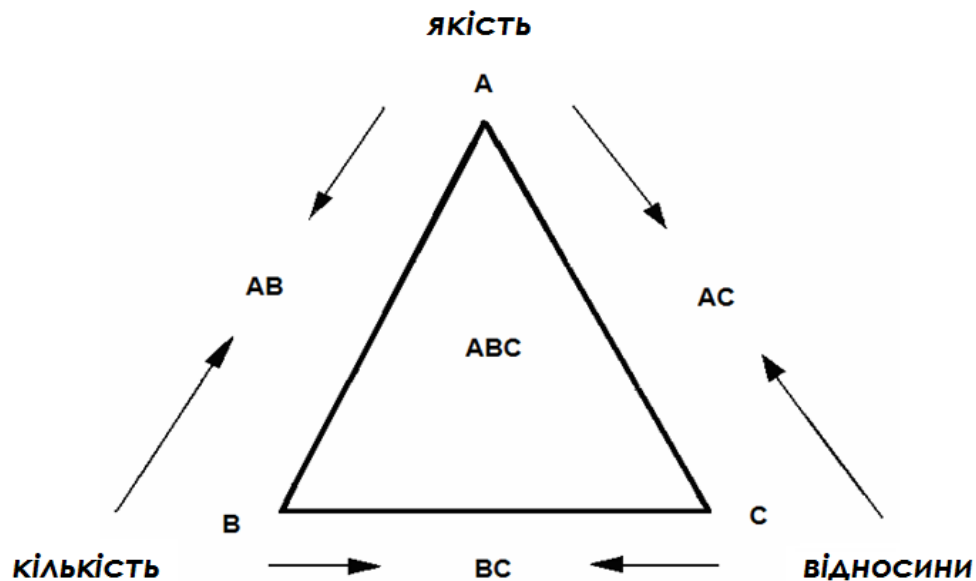

Рис. 1. Графічне вираження загальної теорії систем, за Ю. А. Урманцевим

Покажемо системну кореляцію деяких освітньо-педагогічних категорій відповідно до загальної теорії систем, яку ми широко використовуємо під час

аналізу педагогічної дійсності, що репрезентовано у монографічних виданнях, фахових журналах, матеріалах конференцій [2; 23; 24]:

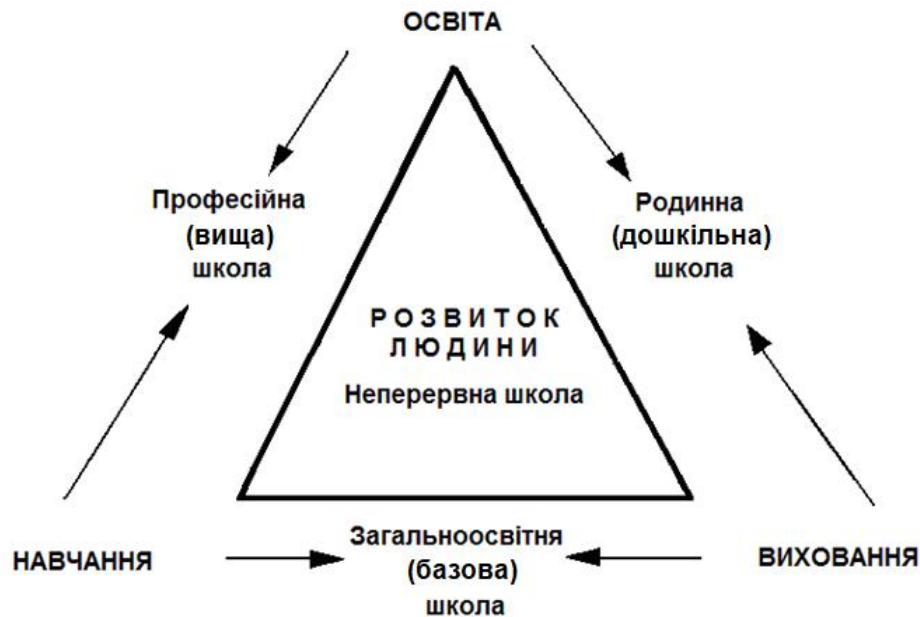

Рис. 2. Модель школи як суспільного інституту (побудована авторами)

Репрезентована структура відповідає моделі людини як предмету пси-

хології, структура якої взята з різних джерел, присвячених вивченню аналізу людини як предмету психології.

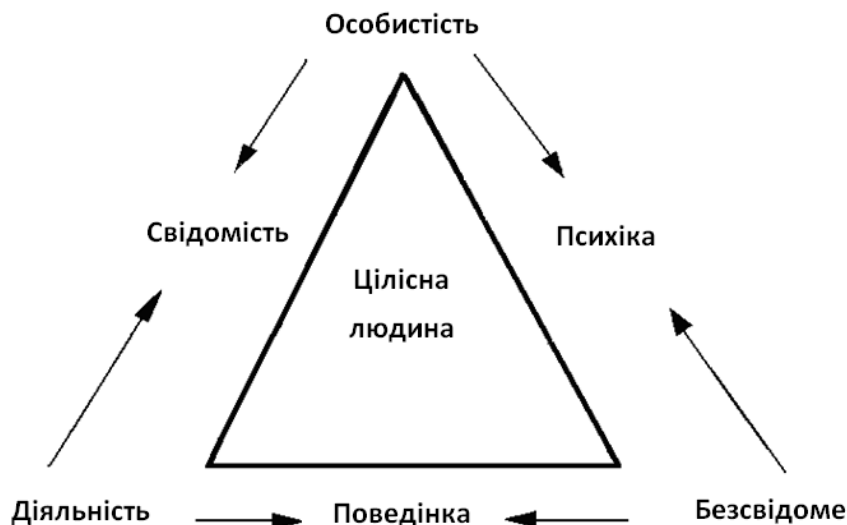

Рис. 3. Модель людини як предмету психології (побудована авторами)

У зв'язку для нас важливою є психологічна структура особистості, розроблена Г. С. Костюком [10], що складається з таких елементів: сфера свідомості; розумові якості; сфера освіченості чи набутих знань; мотиваційна сфера (потреби і інтереси, погляди і переконання, духовні запити); підсистема

особливостей поведінки; підсистема індивідуальної своєрідності психічного складу особистості, характеру.

Якщо трансформувати цю структуру відповідно до загальної теорії систем, то отримуємо таку модель структури особистості людини.

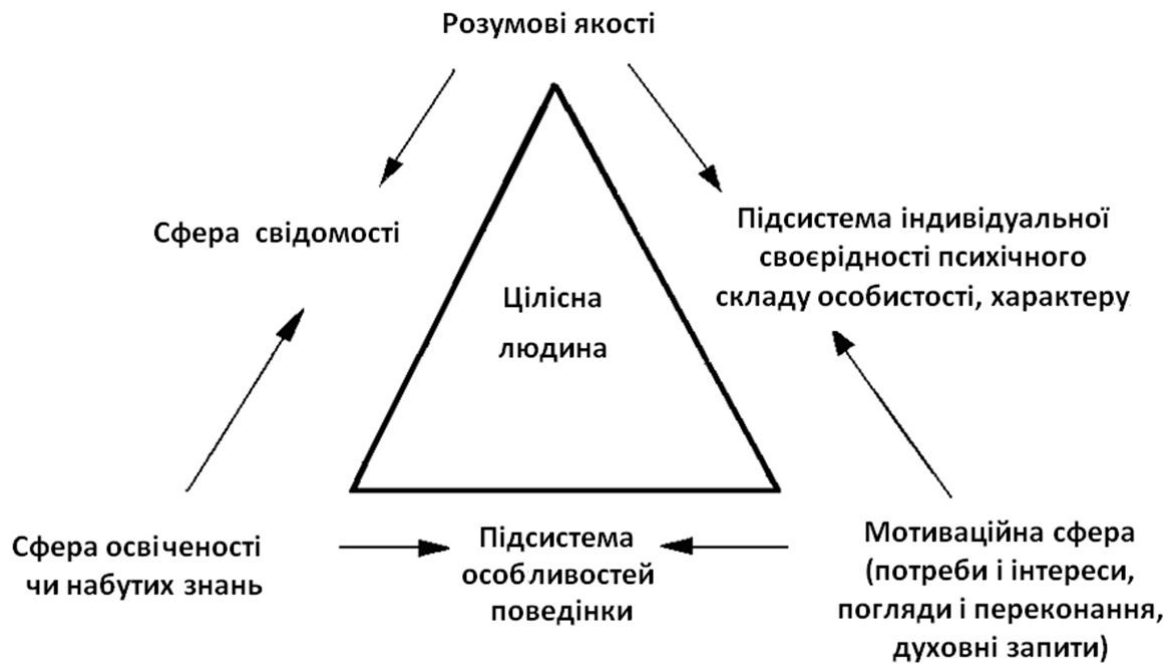

Рис. 4. Психологічна структура особистості відповідно до загальної теорії систем (побудована авторами)

Теорії медіаосвіти (а також деякі педагогічні феномени) ми узагальнили

на основі смислових елементів загальної теорії систем.

Таблиця 1
Системна кореляція теорій медіаосвіти, деяких педагогічних феноменів на основі смислових елементів загальної теорії систем (побудована авторами)

<i>Теорії медіаосвіти</i>	<i>Елементи моделі школи як суспільного інституту</i>	<i>Елементи моделі людини як предмету психології</i>
<i>Теорія медіаосвіти як засобу формування критичного мислення</i>	Освіта	Особистість
<i>Семіотична теорія медіаосвіти</i>	Неперервна школа протягом життя	Цілісна людина
<i>Культурологічно-естетична теорія медіаосвіти</i>	Родинна школа (дошкільний етап)	Психіка людини
<i>Ін'єкційна теорія медіаосвіти</i>	Виховання	Безсвідоме
<i>Марксистсько-індокринальна теорія медіаосвіти</i>	Загальноосвітня (базова) школа	Поведінка
<i>Практична теорія медіаосвіти</i>	Навчання	Діяльність
<i>Теорія медіаосвіти як джерела задоволення медіа потреб</i>	Професійна (вища) школа	Свідомість

© Вознюк О. В., Кубіцький С. О.

Як бачимо, кожна теорія медіаосвіти певним чином впливає із певного елемента моделі людини як предмету психології, а також з елемента моделі школи як суспільного інституту, який, у свою чергу, корелює із певним елементом загальної теорії систем.

Висновки та перспективи дослідження (Discussion). Незважаючи на те, що медіаосвіта останнім часом отримала потужний розвиток у світі та в Україні, концептуальні принципи медіаосвіти знаходяться у стані розробки та поглиблення, про що засвідчує існування декількох теорій медіаосвіти.

У нашій статті теорії медіаосвіти були узагальнені та дещо поглиблені (отримали системний сенс) на основі певних смислових елементів загальної теорії систем. Це дозволило провести системну кореляцію теорій медіаосвіти, деяких педагогічних феноменів на основі смислових елементів загальної теорії систем.

Відтак, показано, що теорії медіаосвіти, елементи моделі школи як суспільного інституту та елементи моделі людини як предмету психології знаходяться у системно-кореляційних відношеннях, що свідчить, по-перше, про торжество філософського принципу єдності світу, і, по-друге, про те, що процедура системного узагальнення принципів медіаосвіти є адекватною теоретико-методологічним засадам як загальної теорії систем, так і педагогічному вченню про школу (як суспільного інституту) та медіаосвіти як суттєвого аспекту останньої.

До перспективних напрямів дослідження належать завдання з системного аналізу та поглиблення кожного з семи системно презентованих теорій медіаосвіти та розробки уніфікованої теорії медіаосвіти.

Список використаних джерел

1. Баришполець О., Найдьонова Л. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: навч. посіб. Київ: Міленіум. 2010. 440 с.
2. Вознюк О.В. Загальна теорія систем та її педагогічні проєкції. Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2015. С. 29-67.
3. Вознюк О.В. Системно-цільовий аспект холистичної парадигми освіти. Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. № 25. С. 4-10.
4. Вознюк О.В. Система цільових орієнтирів сучасної освіти. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2017. № 2 (5). С. 18-24.
5. Вознюк О. В. Фрактальне моделювання системи компетентностей сучасного вчителя. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників Нової української школи в умовах післядипломної освіти : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції. Житомир. 2021. С. 37-41.
6. Головченко Г. О. Аналіз діяльності центрів медіаосвіти в Україні. Вісник Черкаського університету імені Богдана Хмельницького. Черкаси. 2020. № 2. С. 118-123.
7. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В., Марченко Г. В. Перспективні напрями розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи у закладах вищої освіти України. Цифрова трансформація та диджитал технології для сталого розвитку всіх галузей сучасної освіти, науки і практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / Міжнародна Академія Прикладних Наук (Республіка Польща); Державний біотехнологічний університет (Україна). Ломжа, Польща. 2023. № 1. С. 312-316.

8. Іванов В., Волошенюк О. Медіаосвіта та медіаграмотність. Київ: Центр вільної преси. 2012. 352 с.

9. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.

10. Костюк, Г.С. (1989). Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Рад. школа, 1989. 460 с.

11. Ліпман М. Чим може бути критичне мислення. Вісник програм шкільних обмінів. № 27 2006, с. 17-23.

12. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.

13. Приходькіна Н. Медіаосвіта у шкільництві англomовних країн. Київ; Тернопіль: Крок. 2020. 412 с.

14. Юнеско опублікувала п'ять принципів медійної та інформаційної грамотності. [online] Режим доступу: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/18453/2017-02-24-yunesko-opublikovala-pyat-pryntsyviv-mediynoi-ta-informatsiynoi-gramotnosti/>.

15. Karpenko Olena. Media Education as a Component of Reforming Higher Education in Ukraine. Media4u Magazine: Proceedings of 10th International Research Electronic Conference Media and Education. Special Issue. 2017. P. 59-63.

16. Masterman L. Teaching the Media. London: Comedia publishing Group. 1985, 341 p.

17. Potter W. J. Media Literacy. Thousand Oaks. London : Sage Publication. 2001. 423 p.

18. Pungente J. Canada's key concepts of media literacy. Center for Media Literacy. 2018. <https://cutt.ly/yxZApWJ>

19. Pungente, J., 1989. From Barry Duncan et al. Media Literacy Resource Guide. Toronto: Ministry of Education.

20. The Handbook of Media Education Research. Editor(s): Divina Frau-Meigs, Sirkku Kotilainen, Manisha Pathak-Shelat, Michael Hoechsmann, Stuart R. Poyntz. 2021. N.Y.: John Wiley & Sons, Inc. DOI:10.1002/9781119166900

21. Thoman E. Skills and Strategies for Media Education. Educational Leadership. №56(5), 1999. P. 50-54.

22. Vozniuk O. V. Universal matrixes of knowledge as interdisciplinary instruments of scientific research and students' teaching means. Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences. Vol 2 (93) 2018. pp. 5-12.

23. Vozniuk O. V., Dubaseniuk, O. A. To the question of building the universal model of the development of world pedagogy and education. Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences. 2020. Vol. 1 (100), 5-14. DOI: 10.35433/pedagogy.1(100). 2020.5-14

24. Urmantsev Yu. A. Symmetry of System and System of Symmetry. Computers and Mathematics with Applications. 1986. Volume 12, Issues 1–2, Part B, January-April 1986, Pages 379-405. DOI:10.1016/0898-1221(86)90160-4

References

1. Baryshpolets, O., Naidonova, L. (2010). Mediakultura osobystosti: sotsialno-psykholohichni pidkhid: navch. posib [Media culture of personality: socio-psychological approach: education. manual]. Kyiv: Milenium. [in Ukrainian].

2. Vozniuk, O.V. (2015). Zahalna teoriia system ta yii pedahohichni proektsii. Profesiina pedahohichna osvita: systemni doslidzhennia : monohrafiia [General theory of systems and its pedagogical projections. Professional pedagogical education: systematic studies: monograph] / za red. O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 29-67. [in Ukrainian]

3. Vozniuk, O.V. (2016). Systemno-tsilovyi aspekt kholistychnoi paradyhmy osvity [The system-target aspect of the holistic paradigm of education]. *Pedahohichna osvita: Teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika. K.* : Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka. 25, 4-10. [in Ukrainian].
4. Vozniuk, O.V. (2017). Systema tsilovykh oriientyriiv suchasnoi osvity [System of target orientations of modern education]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, 2(5), 18-24. [in Ukrainian]
5. Vozniuk, O. V. (2021) Fraktalne modeliuвання systemy kompetentnosti suchasnoho vchytelia [Fractal modeling of the modern teacher's competence system.]. *Rozvytok profesiinoi kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv Novoi ukrainskoi shkoly v umovakh pisliadyplomnoi osvity : zb. materialiv Vseukr. nauk.-prakt. internet-konferentsii. Zhytomyr*, 37-41. [in Ukrainian]
6. Holovchenko, H. O. (2020). Analiz diialnosti tsentriv mediaosvity v Ukraini [Analysis of media education centers in Ukraine] *Visnyk Cherkaskoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Cherkasy*, 2, 118-123. [in Ukrainian].
7. Dubaseniuk, O. A., Vozniuk, O. V., Marchenko, H. V. (2023). Perspektyvni napriamy rozvytku mediaosvity maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly u zakladakh vyshchoї osvity Ukrainy [Prospective directions for the development of media education of future primary school teachers in higher education institutions of Ukraine] *Tsyfrova transformatsiia ta dydzhytal tekhnolohii dlia staloho rozvytku vsikh haluzei suchasnoi osvity, nauky i praktyky: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. / Mizhnarodna Akademiia Prykladnykh Nauk (Respublika Polshcha); Derzhavnyi biotekhnolohichnyi universytet (Ukraina). Lomzha, Polshcha*. 1, 312-316. [in Ukrainian].
8. Ivanov, V., Volosheniuk. O. (2012). Mediaosvita ta mediahramotnist [Media education and media literacy]. Kyiv: Tsentr vilnoi presy. [in Ukrainian].
9. Kontseptsiiia vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini (nova redaktsiia) (2016) [Concept of implementation of media education in Ukraine (new edition)] / za red. L. A. Naidonovoi, M. M. Sliusarevskoho. Kyiv. [in Ukrainian].
10. Kostiuk, H.S. (1989). Navchalno-vykhovnyi protses i psykhični rozvytok osobystosti [Educational process and mental development of the personality]. K.: Rad. shkola. [in Ukrainian]
11. Lipman, M. (2006). Chym mozhe buty krytychne myslennia [What can be critical thinking] *Visnyk proham shkilnykh obminiv*, 27, 17-23. [in Ukrainian].
12. Mediaosvita ta mediahramotnist: pidruchnyk (2012) [Media education and media literacy: textbook]. / Red.-upor. V. F. Ivanov, O. V. Volosheniuk; Za naukovoїu redaktsiieiu V. V. Rizuna. Kyiv: Tsentr vilnoi presy. [in Ukrainian].
13. Prykhodkina, N. (2020) Mediaosvita u shkilnytstvi anhlo-movnykh krain [Media education in schooling in English-speaking countries] Kyiv; Ternopil: Krok, 412. [in Ukrainian].
14. Yunesko opublikovala piat pryntsyypiv mediinoi ta informatsiinoi hramotnosti [UNESCO published five principles of media and information literacy]. [online] Rezhym dostupu: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/18453/2017-02-24-yunesko-opublikovala-pyat-> [in Ukrainian].
15. Karpenko, Olena (2017). Media Education as a Component of Reforming Higher Education in Ukraine. *Media4u Magazine: Proceedings of 10th International Research Electronic Conference Media and Education. Special Issue*, 59–63. [in English].
16. Masterman, L. (1985). *Teaching the Media*. London: Comedia publishing Group [in English].

© Вознюк О. В., Кубицький С. О.

17. Potter, W. J. (2001). Media Literacy. Thousand Oaks. London : Sage Publication [in English].
18. Pungente, J. (2018) Canada's key concepts of media literacy. Center for Media Literacy. <https://cutt.ly/yxZApWJ> [in English].
19. Pungente, J. (1989). From Barry Duncan et al. Media Literacy Resource Guide. Toronto: Ministry of Education [in English].
20. The Handbook of Media Education Research. (2021) Editor(s): Divina Frau-Meigs, Sirkku Kotilainen, Manisha Pathak-Shelat, Michael Hoechsmann, Stuart R. Poyntz. N.Y.: John Wiley & Sons, Inc. doi:10.1002/9781119166900 [in English].
21. Thoman, E. (1999). Skills and Strategies for Media Education. Educational Leadership, 56(5), 50-54. [in English].
22. Vozniuk, O. V. (2018). Universal matrixes of knowledge as interdisciplinary instruments of scientific research and students' teaching means. Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences, 2 (93), 5-12. [in English].
23. Vozniuk, O. V., Dubaseniuk, O. A. (2020). To the question of building the universal model of the development of world pedagogy and education. Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences. 1 (100), 5-14. DOI: 10.35433/pedagogy.1(100).2020.5-14 [in English]
24. Urmantsev, Yu. A. (1986). Symmetry of System and System of Symmetry. Computers and Mathematics with Applications, 12 (1-2). Part B, 379-405. DOI:10.1016/0898-1221(86)90160-4 [in English]

ON THE WAY TO BUILDING A THEORY OF MEDIA EDUCATION: A SYSTEMIC APPROACH

Voznyuk O. V., Kubitskyi S. O.

Abstract. Questions regarding the construction of the theory of media education in the context of the systemic approach are considered. The extreme relevance and priority of media education in the world and in Ukraine are determined: the exponential growth of information in modern world, when information appears as a universal and fundamental category, as well as high rates of consumption of media products, extreme saturation of human society with various means of mass information, which leads to actualization spiritual and ideological component of the influence of the media on human consciousness, including with a manipulative purpose; there is a growing need to spread the science of media in the scientific and educational sphere; the incredibly high rates of development of modern technologies and expansion of media production reveal the phenomenon of "half-life of the competences of a modern specialist". Under such conditions, the development of the theory of media education is of considerable importance, which is considered in the context of such theories as critical-formative, media-needing, semiotic, cultural-aesthetic, injection, endocrine, and practical. To achieve the goal of our research, we have used the philosophical principle of the unity of light, being methodological basis for the study of media phenomena, the method of theoretical analysis of the problem field of our research, the general systems theory which made it possible to generalize and deepen some theoretical and methodological aspects of media education, to fill them with new content. In the context of the general systems theory, the authors built a model of a school as a social institution, a model of a person as a subject of psychology, the psychological structure of a personality in accordance with the general systems theory, which made it possible to carry out a systemic correlation of theories of media education and some pedagogical phenomena.

© Вознюк О. В., Кубіцький С. О.

HUMANITARIAN STUDIOS: PEDAGOGICS, PSYCHOLOGY, PHILOSOPHY Vol 14(4) 2023

Keywords: *theory of media education, exponential growth of information; the philosophical principle of the unity of the world, the general systems theory, the model of the school as a social institution.*